

стратегій, ономастичних студій та їхнього впливу на сучасні підходи до мовної норми, культурної пам'яті та національної ідентичності.

### Список використаної літератури

1. Довбня Л., Товкайло Т. Внесок Василя Сімовича в історію української мовознавчої науки. *Соціум. Документ. Комунікація*. 2021. Вип. 12. С. 124–144. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/cdk\\_2021\\_12\\_9](http://nbuv.gov.ua/UJRN/cdk_2021_12_9) (дата звернення: 17.03.2026).
2. [Дорошенко](#) В. Літературна й наукова діяльність Василя Сімовича на тлі його життя. Збруч. URL: <https://zbruc.eu/node/88073> (дата звернення: 18.03.2026).
3. Кафедра української мови та славістики. Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка : офіц. сайт. URL: <https://tnpu.edu.ua/faculty/fililog/kafmovozn.php> (дата звернення: 23.03.2026).
4. Ковалів П. Василь Сімович [Текст]. Вінніпег : [б.в.], 1953. 43 с. (Українські вчені / Українська Вільна Академія Наук; ч. 4).
5. Шелюх О. Принципи наукового редагування Василя Сімовича (На прикладі видання творів Івана Франка). *Вісник Львівського національного університету. Сер. Книгознавство*. 2007. Вип. 2. С. 238–244.

**Тетяна Вільчинська,**  
доктор філологічних наук, професор,  
Тернопільський національний педагогічний університет  
імені Володимира Гнатюка

### НЕЗАКІНЧЕНІ ТА ПЕРЕРВАНІ РЕЧЕННЯ ЯК ВИРАЗНИЙ СИНТАКСИЧНИЙ МАРКЕР МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ВАСИЛЯ СІМОВИЧА

Науковий інтерес до творчої спадщини визначного діяча кінця ХІХ – початку ХХ ст. В. Сімовича, який відіграв важливу роль в утвердженні українського слова в духовному житті народу, та активізація проблем, пов'язаних із вивченням конкретних мовних особистостей, визначають актуальність запропонованого дослідження.

Його метою було з'ясувати особливості лінгвоіндивідуалізації мовної особистості В. Сімовича на синтаксичному рівні, а саме в аспекті використання ним незакінчених та перерваних речень.

Матеріалом послужив історико-культурологічний нарис «Пам'яті Володимира Гнатюка». Зауважимо, що до заслуг В. Сімовича належить те, що він активно студіював сучасне йому літературне життя, зокрема творчий доробок тих, хто тривалий час замовчувався, як і відомий український учений, фольклорист, етнограф В. Гнатюк, якого потрібно розглядати в одному контексті разом із М. Грушевським, О. Кобилянською, Б. Лепким, І. Франком, М. Славинським, С. Смаль-Стоцьким та іншими сподвижниками української літератури, науки, культури загалом.

Зазначимо, що в умовах боротьби за збереження національної ідентичності, що активізувалася під час повномасштабної російсько-української війни, як ніколи, важливими є дослідження, присвячені вивченню спадщини тих, хто в різні важкі для України часи, наскільки дозволяли тогочасні умови, стояв на сторожі української мови, літератури і культури, обстоював право рідного народу на своє національне життя. До таких повною мірою належить і В. Сімович, багатоаспектна спадщина якого має важливу історико-пізнавальну цінність, відкриває чимало замовчуваних ділянок духовного розвитку українців. Отож, цілком слушною вважаємо одну з причин наукового інтересу до його постаті, визначену Ф. Погребенником як «обов'язок у незалежній Україні належно вшановувати пам'ять визначних діячів культури нашого народу, які боролися за його незалежність, зробили вагомий внесок у духовному скарбниці своєї Батьківщини» [2, с. 11].

Особистості вчених із багатою спадщиною традиційно аналізують як неповторні індивідуальності, сформовані у відповідній науковій сфері, де вони повноцінно зреалізувалися, а також, що не менш важливо, володіють високим ступенем націєцентричної мовної свідомості, об'єктивованої на всіх рівнях мовної і комунікативної компетенції, та в сучасній лінгвістичній парадигмі кваліфікують як елітарні мовні особистості. Поєднання загальнонародних та індивідуальних пріоритетів, світоглядних концепцій, оцінних домінант дозволяє їм реалізувати власні мовні уподобання в комунікативному просторі будь-якого дискурсу.

Різні підходи лінгвістів до вивчення мовної особистості представлені в працях багатьох вітчизняних лінгвістів (Ф. Бацевич, І. Голубовська, Т. Космеда, Т. Ковалевська, Л. Мацько, А. Романченко), під якою розуміють «інтелектуально обдаровану людину, яка яскраво репрезентує себе в усному і писемному мовленні, досконало володіє всім комплексом мовних, комунікативних, моральних та етичних норм. Вона має високий рівень мовної свідомості, мовної та комунікативної компетенції» [1, с. 130].

Грунтовне дослідження мовної особистості В. Сімовича передбачає характеристику різних лінгвальних засобів, проте тут розглянемо лише синтаксичні, а саме вживання інтонаційно незакінчених та перерваних речень. Щодо перших, то зауважимо, що їхня незавершеність є передусім інтонаційна, тоді як за змістом вони є цілком завершеними. Часто такі речення передбачають недосказаність через очевидність повідомлюваного: *Покійний до останньої хвилини працював, і ще на відкритті Наукового З'їзду у Празі, три дні перед смертю, він вітав З'їзд щирою телеграмою, бажаючи українській науці на еміграції якнайкращих успіхів...* [2, с. 458]. Нерідко замовчування автора спонукає до певних розмірковувань читача, осмислення того, що мав на увазі адресант: *Отак один за одним сходять у могилу великі піонери української культури, й на їхньому місці, на жаль, поки що залишається пустка...* [2, с. 458].

Спостерігаємо в нарисі про Гнатюка й явище парцеляції – «спосіб мовленнєвого оформлення синтаксичної структури (речення) кількома комунікативними одиницями (фразами)» [3, с. 108], зокрема парцельованими означеннями: *Гнатюк був головою Комітету для влаштування свята... Молодий, верткий, завзятий...* [2, с. 461].

Подекуди незакінчені речення виступають засобом емоційного самовираження В. Сімовича. Це яскраво демонструють контексти, в яких він розповідає про те, як Гнатюк боровся з недугою та про найближчих людей, які допомагали йому в цьому: *А так проживав у Львові, роками прикований до ліжка, мучений астмою й иншими недугами, що розвивалися згодом, – і*

*держався тільки тим, що над ним чувало невсипуще око Дружини, людини рідкої доброти серця, та стежила за ним дбайлива рука д-ра Курівця... [2, с. 459].*

Щодо перерваних речень, то вони в дискурсі елітарної мовної особистості не лише виражають емоційний стан автора, а й створюють певну напругу, забезпечуючи динамізм оповіді, напр.: *Одною з найближчих для його [Гнатюкового] серця справ було – становище нашої молоді, середня українська школа, шкільні підручники й... український університет, що за нього почалася боротьба ще 1899 року й досі не закінчилася й що закінчення її таки й не дочекався покійний Володимир Гнатюк... [2, с. 461].* Загалом В. Сімович використовує багато речень, які належать до перерваних і незакінчених водночас, напр.: *А там – пішла праця в Науковому Товаристві, у Видавничій Спілці, почалися наукові екскурсії, матеріальні недостачі й... важка недуга легенів, що, нарешті, після 25 років зламала таку сильну колись людину... [2, с. 459].*

Помітно рідше функціонують незакінчені й перервані речення, що конотують позитивні або амбівалентні емоції автора нарису, виражаючи його захоплення Гнатюком, нерідко переплетені з відчаєм і безвихіддю, напр.: *Гнатюк всіх знав, усім цікавився, для всіх мав пораду, слово потіхи, всіх умів розвеселити своєю веселою вдачею – для себе ж, крім глуму над своєю недугою, не знав пощади, й ліку для себе не находив... Про недугу свою говорив усе з гумором, та... та тільки останніми часами перестав вірити в те, що зможе її перебороти [2, с. 459].*

Як бачимо, автор досить вдало послуговується відповідним розділовим знаком (три крапки), аби передати незакінченість чи перерваність висловлення або коли хотів показати, що перелічуване могло б бути продовжене: *У квітні цього року, під час одвідин Гнатюка у Львові, довелося почути такі слова, яких ніхто з його ближчих знайомих ніколи не чував... [2, с. 459].* За словами М. Яцимірської, три крапки також часто ставляться «на позначення уривчастості мови, спричиненої хвилюванням, зворушенням і взагалі

сильними переживаннями» [4, с. 12], напр.: *З усіх сторін слов'янського й неслов'янського світа посилалися телеграми та листи з висловами співчуття ... українській науці* [2, с. 458].

Загалом, дослідження, виконане в межах лінгвоперсонології та лінгвоелітології, показало, що В. Сімович належить до яскравих мовних особистостей українських учених. Як невтомний діяч у галузях мовознавства, літературознавства, лінгвокультурознавства, видавничої справи і лінгводидактики, він усім серцем любив рідний народ та своєю самовідданою працею примножував духовні багатства України. Заслуга науковця в тому, що він не лише вивчав історію мови чи літературні процеси минулого, а й активно студіював живу українську мову та сучасне йому літературне життя, зокрема творчу спадщину В. Гнатюка, якого знав особисто і високо цінував.

Як елітарна мовна особистість, В. Сімович досконало володів українською мовою та грамотно послуговувався її синтаксичним багатством, у тому числі й незакінченими та перерваними реченнями. З'ясовано, що в його працях вони здебільшого вказують на емоційний стан мовця, надають простір для роздумів, створюють певний колорит. Отримані результати розширюють і поглиблюють уявлення про елітарну мовну особистість В. Сімовича.

### **Список використаної літератури**

1. Романченко А. Елітарна мовна особистість у просторі наукового дискурсу : комунікативні аспекти: монографія. Одеса: ОНУ ім. І.І. Мечникова, 2019. 541 с.
3. Сімович В. Праці в 2 т. Т. 2: Літературознавство. Культура / упор. Л. Ткач, О. Івасюк; передмова Ф. Погребенника. Чернівці: Книги – XXI, 2005. 904 с.
3. Шульжук К.Ф. Синтаксис української мови: підручник. Київ: ВЦ «Академія», 2004. 408 с.
4. Яцимірська М.Г. Сучасна українська мова. Пунктуація: навч. посіб. ВЦ ЛНУ ім. Івана Франка, 2002. 286 с.